

Preanalytická a postanalytická fáze

Petr Breinek

Literatura

- Doporučení odborných společností
www.cskb.cz

Česká společnost
klinické biochemie

Česká lékařská společnost Jana Evangelisty Purkyně

česky | [english](#)

Hledat

ČSKB | Odborné akce | Vzdělávání | Časopisy | **Doporučení** | Stanoviska | Spolupráce | Sekce laborantů | Kvalita | Legislativa | Odkazy | Diskusní fórum

Kalkulátory

Doporučení

Název	Vydáno	Smysl	Revize	Aktuální verze
Cílený screening celiakální spruce (CS)	únor 2009	Na vzniku tohoto programu se aktivně podíleli členové Komise MZ ČR pro CS, text byl projednán a podpořen 15 odbornými společnostmi ČLS JEP		<i>aktuální</i> Publikováno v Klin. Biochem. Metab., 17 (38), 2009, No. 1, p. 55–56 (pdf ke stažení)
Doporučení České nefrologické společnosti a České společnosti klinické biochemie ČLS JEP k vyšetřování glomerulární filtrace	březen 2009	orientace v postupech vyšetření glomerulární filtrace		<i>aktuální</i> Publikováno v Klin. Biochem. Metab., 17 (38), 2009, No. 2, p. 109–117. PDF ke stažení

➤ Jiné zdroje - www.labtestonline.cz

DOMŮ AU DE ES GR HU IT PL UK US

Lab Tests Online^{CZ}

Informace pro laickou a odbornou veřejnost o laboratorních vyšetřeních

Nekomerční web

K rychlé navigaci v rámci Lab Tests Online použijte tlačítko Hledat a níže uvedená menu

Hledat

Vyšetření

Nemoci a obtíže

Screening

▶ ÚVODNÍ STRÁNKA

▶ NOVINKY

▶ O LABORATORNÍM VYŠETŘENÍ

▶ O NÁS

▶ MAPA STRÁNEK

▶ SLOVNÍČEK

▶ PODMÍNKY UŽITÍ

▶ VYŠETŘENÍ

provozovatelé

 ČESKÁ SPOLEČNOST KLINICKÉ BIOCHEMIE

 CZEDMA

ALT

Další název: glutamát-pyruvát dehydrogenáza (GPT)
Oficiální název: Alaninaminotransferáza
Související vyšetření: [AST](#), [ALP](#), [Bilirubin](#), [Jaterní profil](#)

Vyšetření

Jak je vyšetření využíváno?
Kdy je vyšetření požadováno?
Co výsledek vyšetření znamená?
Další informace v souvislosti s tímto vyšetřením

Jak je vyšetření využíváno?
ALT stoupá při jaterních nemocech. ALT je hodnoceno spolu s dalšími enzymy, jako je alkalická fosfatáza (ALP) a aspartátaminotransferáza (AST) a dalšími testy s cílem lépe určit jaterní onemocnění.

Kdy je vyšetření požadováno?
Lékař indikuje vyšetření ALT (a řadu dalších testů) při

 poslat stránku e-mailem
 vytisknout stránku

- > Základní informace
- > Vyšetřovaný parametr
- > Vyšetření
- > Informace o laboratorním vyšetření
- > Časté otázky
- > Další dotazy
- > Literatura a odkazy

GLOSSARY

- ▶ Ikterus
- ▶ Enzym
- ▶ Cirhóza

➤ Jiné zdroje - www.sekk.cz

Home

Akreditovaný organizátor
programů zkoušení
způsobilosti č. 7004

EHK (EQA)

SLP

EDU

Prodej

Infoservis

O nás ...

Informační servis

Obsah

[Základní informace](#)

[Obecné edukační texty \(metrologie, návaznost, nejistoty, doporučené postupy, ...\)](#)

[AIM - Autoimunita](#)

[AKS - Analyty krevního séra](#)

[CSF - Klinicko-biochemická analýza likvoru](#)

[DD - D Dimery](#)

[DIF - Hodnocení nátěru periferní krve](#)

[KD - Sledování kompenzace diabetu](#)

[KM - Kardiální markery](#)

[KO - Krevní obraz](#)

V následující tabulce naleznete seznam edukačních textů, dokumentů, odkazů a nástrojů, které jsou seřazeny dle tématických okruhů.

Řada dokumentů je ve formátu [PDF](#).

Dokument

*Datum
zveřejnění*

➤ Knihy, časopisy, skripta, ...

- Knihy:

Racek J. a kol.: Klinická Biochemie, Galén, 2006

Zima T. a kol.: Laboratorní diagnostika, Galén,
2002

- Časopisy:

Klinická biochemie a metabolismus, ČSKB

Fons, informační bulletin, Stapro

Specifické rysy klinicko - biochemické analytiky

- Preanalytická fáze
- Analytická fáze
- Postanalytická fáze

Analytická fáze nemůže korigovat chyby
fáze preanalytické

(G.von Boroviczeny)

Frekvence laboratorních chyb

- Preanalytická fáze 46 - 68%
- Analytická fáze 7 – 13%
(POCT) až 40%
- Postanalytická fáze 18 – 47%

Preanalytická fáze

- Mimolaboratorní
- Laboratorní

Mimolaboratorní preanalytická fáze

- Příprava pacienta před odběrem
- Odběr biologického materiálu
- Uložení a transport materiálu do laboratoře

(centrifugaci – pokud není zajištěn rychlý transport)

Laboratorní preanalytická fáze

- příjem a identifikace vzorků
- centrifugaci
- skladování vzorku před analýzou
- příprava vzorku před vlastní analýzou

Preanalytická fáze

- Faktory neovlivnitelné
- Faktory ovlivnitelné

Preanalytická fáze ovlivňuje výsledky vyšetření:

- Před odběrem biologického materiálu
- Při odběru biologického materiálu
- Mezi odběrem a analýzou biologického materiálu

ISO 15189 a preanalytická fáze

- # Kapitola 5.4-postupy před vyšetřením
  - # 5.4.1 Identifikace pacienta
  - # 5.4.2,3,5 Odběr (manuály)
  - # 5.4.3 Identifikace vzorku
  - # 5.4.6 Transport vzorku
  - # 5.4.8.Odmítnutí vzorku
  - # 5.4.9 Objem vzorku
  - # 5.4.14 Stabilita při skladování

Jak snižovat chyby (rizika) preanalytické fáze?

- Doporučení pro odběr, odmítnutí, identifikaci biologického materiálu
- Edukace
- Kultura pracoviště
- Akreditace, certifikace
- Programy EHK

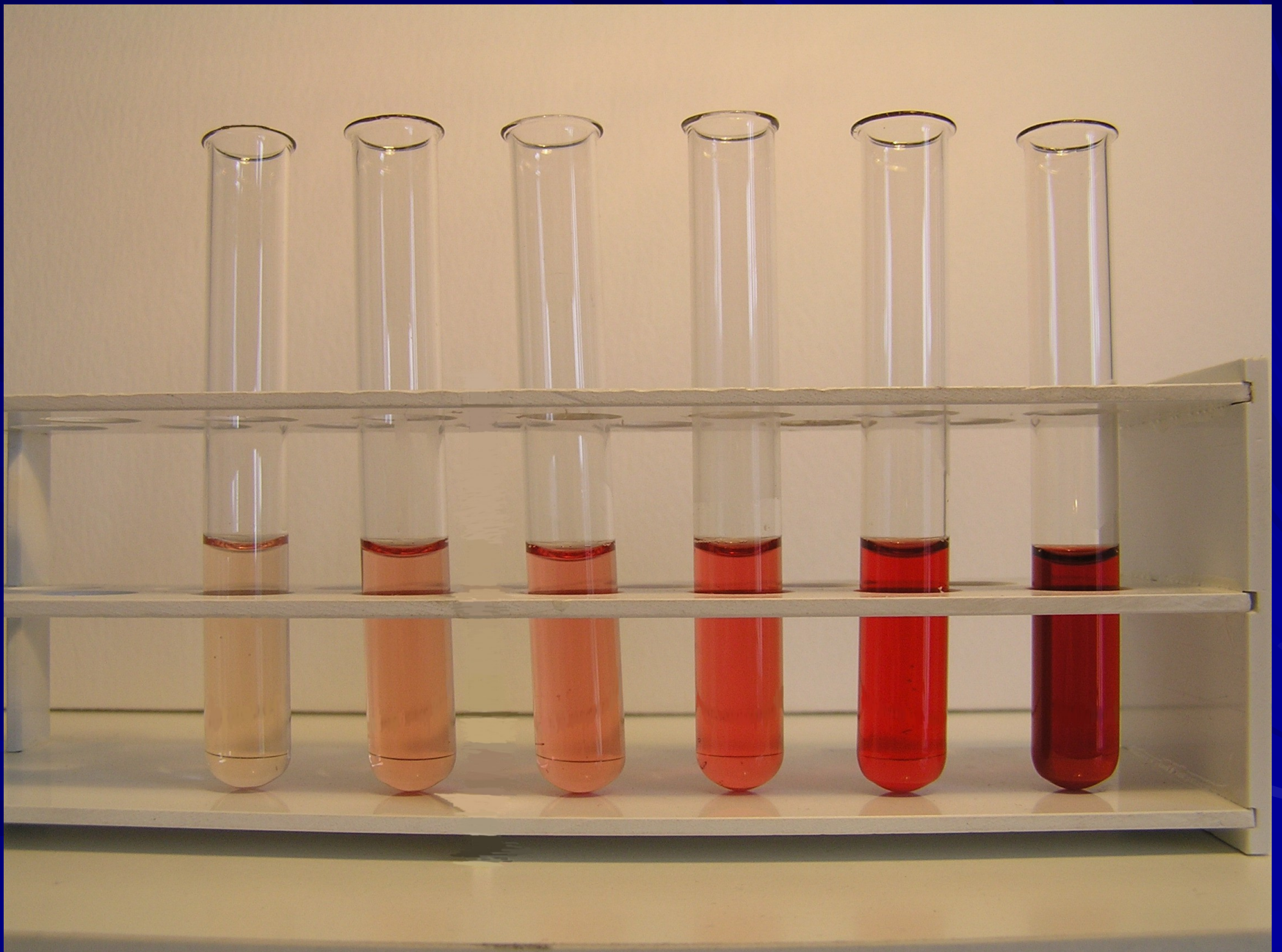
Četnost preanalytických chyb

- Hemolýza 40 - 70%
- Nevhodný vzorek 19 – 46%
- Chybná identifikace 1 – 2%
(značení odběrových nádobek/zkumavek 50%,
zadávání dat do LIS 22%)

Hemolýza

- in vitro > 98%
- in vivo < 2%

ovlivňuje minimálně 40 analytů

Vznik hemolýzy

- Odběr
- Transport
- Zacházení
- Skladování (mimo i v laboratoři)

Hemolýza – možné příčiny

- Mechanická
- Osmotická
- Tepelná
- Chemická

Faktory neovlivnitelné

- ✓ Pohlaví
  - ✓ Věk
- } zohledněny v referenčních mezích
- ✓ Rasa, etnická a sociální skupina
  - ✓ Cyklické změny (denní, roční)
  - ✓ Intraindividuální variabilita (lze minimalizovat opakovanými odběry)
  - ✓ Gravidita (↑ hCG, prolaktin, GFR, sedimentace Ery, placentární ALP,...)

- ✓ Biologický poločas
- ✓ Současně probíhající jiná nemoc

<p>cirkadiánní rytmus s maximem odpoledne a večer</p>	<p>cirkadiánní rytmus s maximem ráno</p>	<p>cirkadiánní rytmus s maximem v noci</p>	<p>Cirkanuální rytmus s maximem v létě</p>
<p>TSH PTH Prolaktin Leukocyty</p>	<p>ACTH Železo Testosteron Renin</p>	<p>LH (v pubertě) Somatotropin Melatonin IL-1</p>	<p>1,25-diOH- vitamin D TSH</p>

Faktory ovlivnitelné

- ❖ Stravovací návyky (dieta, lačnění, dehydratace)
- ❖ Léky (interference chemická, farmakologická, biologická)
- ❖ Fyzická aktivita před odběrem
- ❖ Poloha při odběru
- ❖ Stres
- ❖ Nadmořská výška
- ❖ Diagnostické a terapeutické zásahy (operace, infuze, transfuze, dialýza, ozařování,...)
- ❖ Mechanické trauma

Preanalytická variabilita při odběru

- Informovanost pacienta
- Režim před odběrem
- Načasování odběru
- Poloha při odběru
- Turniket
- Hemolýza
- Antikoagulancia

Poloha pacienta při odběru

Rozdíly při změně polohy
vleže - vstoje/vsedě (Guder et al.,1996)

5 -10%	Ca, AST, ALP, albumin, cholesterol, bílkoviny,...
11 – 15%	Ery, hematokrit,...
16 – 50%	Epinefrin,...
>50%	Renin, norepinefrin,...

Preanalytická variabilita mezi odběrem a analýzou

- Doba srážení
- Vliv antikoagulancií
- Vliv centrifugace
- Ostatní vlivy (skladování teplota, transport, změny analytu v čase)

Odběr biologického materiálu

- Načasování odběru
- Poloha pacienta při odběru
- Místo odběru
- Způsob a kvalita odběru

(použití škrtidla)

po 3 min se zvyšuje koncentrace bílkovin o 5-8%
po 15 min až o 15%)

Příprava vzorku

- Centrifugace
- Třídění
- Alikvotace
- Úprava před analýzou

Centrifugace

$$RCS = 1,118 \cdot 10^{-5} \cdot r \cdot n^2$$

RCS relativní centrifugační síla

udává, kolikrát je odstředivé zrychlení u dna zkumavky větší než gravitační zrychlení g ($g=9,81 \text{ m.s}^2$)

r kolmá vzdálenost dna zkumavky od středu rotoru (cm)

n počet obrátek rotoru centrifugy/min

Příklad

$$r = 10 \text{ cm}$$

$$n = 2\,000 \text{ obrátek/min}$$

$$RCS = 1,118 \cdot 10^{-5} \cdot r \cdot n^2$$

$$\begin{aligned} RCS &= 1,118 \cdot 10^{-5} \cdot 10 \cdot 2000^2 = \\ &= 1,118 \cdot 10^{-4} \cdot 4\,000\,000 = \\ &= 1,118 \cdot 4 \cdot 10^2 = 447,2 \text{ g} \end{aligned}$$

Podmínky centrifugace jsou specifikovány:

- RCS (g)
- dobou (min)
- teplotou

Pro krev: 5-10 min, 1000-2000 g, 20-22°C

(separační gel): 10 min, 1600-2000 g, 20-22°C, nesmí se recentrifugovat

■ Postanalytická fáze (POF)

Soubor laboratorních činností začínajících po analytické fázi a zajišťující přeměnu analytického výsledku na informaci podloženou důkazy → **správná interpretace laboratorních výsledků**

Vyžaduje:

- **Komunikaci** s kliniky
- **Znalost** odborné literatury a doporučení odborných společností

Činnosti postanalytická fáze

- ✓ Autorizace (validace) výsledků
analytická – klinická
- ✓ Interpretace výsledků
- Výdej výsledků
tisk – LIS/NIS – telefon - fax
- Uskladnění vzorků
teplota – čas - značení
- Další postanalytické činnosti
vykazování výkonů ZP – statistika
- Konzultace a konzilia

Autorizace (validace) výsledků

- Sledování všech „hlášení“ analyzátorů
- Sledování všech „hlášení“ LIS
- Delta-check
- Kritická diference (CD%)
- Srovnání s předchozími výsledky
- Srovnání s ostatními výsledky
- Srovnání s diagnózou

- Kvalitní POF vyžaduje
  - kvalitní výsledek
  - profesionální a kompetentní přístup podložený důkazy
  - komunikaci
- POF je atributem klinické složky oboru
- Není pouze záležitostí lékařů
- Podílejí se všichni laboratorní pracovníci
  - od středního personálu, na který je delegována
  - po lékařské konzilium
- Musí se aktivně pěstovat a podporovat

Časová odezva (TAT) turnaround time

je doba, za kterou je k dispozici výsledek

- ✓ celkový TAT (doba od odběru biologického materiálu do vydání výsledku)
- ✓ laboratorní TAT (doba od příjmu biologického materiálu do vydání výsledku)

Kritická diference (CD)

je rozdíl mezi dvěma po sobě jdoucími výsledky měření, který lze při určité úrovni analytické variability a intraindividuální variability označit za statisticky významný se zvolenou pravděpodobností, obvykle 95%

Kritická diference - výpočet

$$CD = 2,77 \cdot (CV_a^2 + CV_i^2)^{0,5}$$

CV_a = mezilehlá přesnost (analytická variabilita)

CV_i = intraindividuální biologická variabilita

$$2,77 = 1,95 \cdot 2^{0,5}$$

1,95 (=95% pravděpodobnost)

$2^{0,5}$ (=dvě po sobě jdoucí měření)

Příklad

Byly vyhodnoceny 2 výsledky stanovení po sobě jdoucí v čase u stanovení HbA1c.

CV_a (mezilehlá přesnost) = 5%

$CV_i = 1,9\%$

Výchozí hodnota = 8,2%

Po šestiměsíční léčbě = 7,1%

Lze považovat tuto změnu za významnou s pravděpodobností 95% a vyšší?

Jaká procentuální hodnota změny představuje kritickou diferencí?

$$CD = 2,77 \cdot (CV_a^2 + CV_i^2)^{0,5}$$

$$\begin{aligned} CD &= 2,77 \cdot (5,0^2 + 1,9^2)^{0,5} \\ &= 2,77 \cdot (25 + 3,61)^{0,5} \\ &= 2,77 \cdot (28,61)^{0,5} = 2,77 \cdot 5,349 = 14,8\% \end{aligned}$$

Výchozí hodnota = 8,2%

(CD 14,8% z výchozí hodnoty = 1,2%,
tj. 8,2% – 1,2% = 7,0%)

Změnu hodnot (z 8,2% na 7,1%) nelze považovat
za významnou s pravděpodobností 95%

Kritická diference je 14,8% (zaokrouhleno 15%)

Navíc:

obě hodnoty vyšetření HbA1c (8,2% a 7,1%)
svědčí o **neuspokojivé kompenzaci DM**

ČSKB – Kalkulátory (www.cskb.cz)

Česká společnost klinické biochemie

Česká lékařská společnost Jana Evangelisty Purkyně

Kritická diference dvou následných měření (hodnota CD %)

Zadání vstupních hodnot:

(všechny vstupní hodnoty jsou v %)

Mezilehlá přesnost měření (CV_a)

Intraindividuální biologická variace (CV_i)

Systematická odchylka (vychýlení, bias)

Výsledek výpočtu:

Kritická diference dvou následných měření = 14.82 %

Pozn.: Kalkulátor nerozlišuje zadání desetinné tečky nebo desetinné čárky